

Андрій А. Журавель*

УДОСКОНАЛЕННЯ МОДЕЛІ АДМІНІСТРУВАННЯ ПОДАТКУ НА ДОДАНУ ВАРТІСТЬ

Стаття присвячена дослідженню та розбудові нової моделі адміністрування податку на додану вартість з використанням можливостей банків, що в рамках нової моделі обмінюватимуться даними із органами ДПС та аналізуватимуть платежі між контрагентами щодо їх відношення до розрахунків з ПДВ.

Обґрунтовано можливість відмови від складання податкових документів при ідентифікації авансу та запропоновано у зв'язку з цим доповнити формулу реєстраційного ліміту ПДВ новими компонентами, значення яких знайдуть відображення у Декларації з ПДВ та новому Додатку до неї.

Також запропоновано збагатити формат податкової накладної даними щодо попередніх платежів та формат платіжного доручення пов'язаною із ПДВ інформацією. У статті наведено формат обміну повідомленнями між банками та органами ДПС щодо пов'язаних із ПДВ платежів.

В роботі наведено схему функціонування нової моделі адміністрування ПДВ та наведено приклади формування звітних показників.

Ключові слова: адміністрування ПДВ, формула реєстраційного ліміту, бюджетне відшкодування, попередньо врахований ПДВ.

Форм. 2. Рис. 1. Табл. 5. Літ. 13.

DOI: 10.32752/1993-6788-2024-1-273-6-19

Andrii A. Zhuravel

IMPROVEMENT OF THE VALUE ADDED TAX ADMINISTRATION MODEL

This study is devoted to the research and development of a new model of value added tax administration using the capabilities of banks, which within the framework of the new model will exchange data with the tax authorities and analyze payments between counterparties regarding their relationship to VAT calculations.

The possibility of refusing to prepare tax documents when identifying an advance is substantiated, and in this regard it is proposed to supplement the VAT registration limit formula with new components, the values of which will be reflected in the VAT Declaration and the new Appendix to it.

It is also proposed to enrich the format of the tax invoice with data on prepayments and the format of the payment order with VAT-related information. The article provides a format for exchanging messages between banks and tax authorities regarding VAT-related payments.

The paper presents the functioning scheme of the new model of VAT administration and gives examples of the formation of reporting indicators.

Keywords: VAT administration, registration limit formula, budget reimbursement, pre-calculated VAT.
Peer-reviewed, approved and placed: 10.03.2024.

Постановка проблеми. Розвиток інформаційних технологій та економіки нерозривно пов'язані. З ростом останньої, збільшується кількість та якість інформації, яку необхідно обробляти та зберігати, що сприяє подальшій еволюції засобів ведення обліку та пов'язаних процесів. Одним із таких процесів обліку, є адміністрування податку на додану вартість (далі – ПДВ).

* Kyiv National Economic University named after Vadym Hetman. Ukraine.

Процес адміністрування ПДВ в Україні постійно удосконалюється, але основна його суть залишається незмінною та не дозволяє остаточно вирішити існуючі проблеми: зекономити час та ресурси платників податків, усунути різноманітні схеми, як-то «податкові ями», «конвертаційні центри», «скрутки», фіктивні постачальники [1, с.78].

Вважаємо, що в недалекому майбутньому розвиток інформаційних технологій дозволить радикально переглянути систему адміністрування ПДВ, залучивши до неї нового гравця — банківські установи, які володіють значним обсягом інформації щодо взаєморозрахунків між контрагентами платниками податку та уже сьогодні приймають активну участь у процесі збору інформації, що може свідчити про незаконну діяльність, або ухилення від сплати податків [2].

Аналіз останніх досліджень та публікацій. Адміністрування ПДВ не є популярним предметом дослідження серед вітчизняних вчених. Аналізуючи проблеми адміністрування ПДВ, Т.Є. Дугар описує зміни від 01.04.2016 щодо заповнення податкових накладних (далі — ПН) та розрахунків коригування до них (далі — РК), а також особливості оподаткування діяльності у сфері сільського та лісового господарства в рамках спеціального режиму [3, с. 691-692], що були скасовані з 01.01.2017 [4, п.48-50; 5, підпункт 4 пункту 2 розділу ХІХ]. Незважаючи на відсутність повного розкриття проблематики, автор піднімає важливі питання:

- попередження незаконного відшкодування ПДВ, що можна доповнити проблемою незаконного отримання права на кредит за ПДВ;
- «лібералізація процесу подання звітності та проведення перевірок»;
- удосконалення системи визначення платників ПДВ щодо яких необхідно здійснювати податкову перевірку [3, с. 692].

Л.С. Петрова та П.С. Андреев у своїй праці описують загальні принципи функціонування системи електронного адміністрування ПДВ згідно статті 2001 ПКУ та зауважують, що запровадження електронних рахунків ПДВ дали змогу державі авансово отримувати кошти з ПДВ [6, с. 75-77].

Науковці Буркова Л.А. та Коваленко І.В., а також Шендригоренко М.Т. і Панасенко А.О. у своїх працях перелічують переваги та недоліки системи електронного адміністрування ПДВ [7, с. 21-22; 8, с.377].

Лагодієнко Н.В., Скляр Л.Б., Степаненко С.В. звертають увагу, що нова система (електронного) адміністрування не внесла значних змін у загальні принципи реалізації фіскальної функції ПДВ: об'єкт і база оподаткування, визначення зобов'язань та кредиту з ПДВ залишилися незмінними [1, с.80]. Ми погоджуємось із даним твердженням, адже використання сучасних засобів із 2015 року змінило форму процесу, але не його суть. Науковці також перелічують ряд недоліків системи електронного адміністрування ПДВ, серед яких справедливо відмічено ймовірність ризику ухилення від сплати податку. На думку авторів, одним з недоліків є також недостатня прозорість процесу надходжень до бюджету [1, с.81]. На нашу думку, більшої ясності потребує також процес відшкодування ПДВ з бюджету.

Колісник А.С. порушує питання дискусійних моментів адміністрування податку в умовах цифровізації та справедливо відмічає, що запровадження

нових технологічних можливостей дозволяє збільшувати обсяги оброблюваних даних, пришвидшує процес та надає йому прозорості [9, с. 237].

Підсумовуючи, більшість науковців у своїй праці описують поточну реалізацію системи електронного адміністрування відповідно до чинного законодавства, оцінюють її переваги та недоліки, не шукаючи натомість шляхи її покращення або рішення існуючих проблем.

Метою дослідження є побудова нової системи адміністрування ПДВ з використанням можливостей банківських установ, що дозволить вирішити ряд завдань:

- спростити процес складання ПН та РК для платників ПДВ та пришвидшити процес подання звітності з ПДВ;
- зменшити ризики виникнення помилок при веденні обліку пов'язаних із ПДВ операцій, а також при складанні податкових документів;
- зробити процес адміністрування більш прозорим.

Основні результати дослідження. У попередньому нашому дослідженні [10] було обгрунтовано можливість залучення банків у процес адміністрування ПДВ. В рамках нової моделі адміністрування ПДВ було також обгрунтовано можливість скасування необхідності оформлювати податкові документи за фактом попередньої оплати [5, ст.187.1], натомість запропоновано ввести до формули реєстраційного ліміту з ПДВ (передбачена ст.200¹.3 ПКУ) новий компонент $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$, що збільшуватиметься на суму потенційних зобов'язань з ПДВ відповідно до ставки ПДВ при ідентифікації банком попередньої оплати. В окремих випадках, пропонувалось здійснювати банками автоматичний перерахунок коштів на рахунок Казначейства продавця [10].

Запропонований нами підхід дозволить оформлювати податкові документи лише за фактом постачання товарів та послуг, що також час від часу пропонують вітчизняні науковці, апелюючи до необхідності нарахування зобов'язань з ПДВ лише за фактом постачання товарів, послуг [11, с. 201-202]. На нашу думку, це дійсно вирішило б деякі важливі проблеми, зокрема дозволило б вирівняти рух запасів на підприємстві із таким відповідно до податкових документів. Проте вважаємо, що такий підхід можливий лише у випадку розрахунків із кінцевим споживачем, який не очікує кредиту з ПДВ при авансі, як це є у випадку розрахунків із покупцями платниками податку. Останні в такому разі втрачуть один із стимулів здійснювати попередні оплати постачальникам, що може відобразитись на економічній активності в цілому. Окрім того, існують роботи та послуги, що мають тривалий період виконання, а отже момент виникнення податкового кредиту може настати набагато пізніше за здійснені авансові платежі.

З огляду на вище наведені аргументи, вважаємо, що будь-яка система адміністрування ПДВ не повинна давати негативний ефект (по відношенню до сучасного її стану) для будь-якої із сторін, а тому продовжуючи власні дослідження [10], до формули реєстраційного ліміту з ПДВ введемо також показник $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$. Формула набуде вигляду:

$$\Sigma \text{Накл} = \Sigma \text{НаклОтр} + \Sigma \text{Митн} + \Sigma \text{ПопРах} + \Sigma \text{Овердрафт} + \Sigma \text{ЗаплНаклОтр} - \Sigma \text{НаклВид} - \Sigma \text{Відшкод} - \Sigma \text{Перевищ} - \Sigma \text{ЗаплНаклВид} \quad (1)$$

При ідентифікації банком попередньої оплати, можливе автоматичне поповнення рахунку ПДВ при виконанні нерівності (2) на суму перевищення мабутьної суми ПДВ над показником $\Sigma \text{Накл}$

$$\text{Па} * c / (1 + c) > \Sigma \text{НаклОтр} + \Sigma \text{Митн} + \Sigma \text{ПопРах} + \Sigma \text{ЗаплНаклОтр} - \Sigma \text{НаклВид} - \Sigma \text{Відшкод} - \Sigma \text{Перевищ} - \Sigma \text{ЗаплНаклВид} \quad (2)$$

де Па — сума банківської транзакції, що була ідентифікована як попередня оплата, с — ставка ПДВ.

Показники $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ та $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ збільшуватимуться при ідентифікації банком попередньої оплати. Тобто за своєю суттю, нові компоненти $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ та $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ замінюють відповідно НаклВид та НаклОтр у випадку оплати як першої події згідно ст. 187.1 ПКУ.

При реєстрації ПН за фактом постачання товару, що був попередньо оплачений, показник $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ зменшиться на суму збільшення показника $\Sigma \text{НаклВид}$, а показник $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ зменшується на суму збільшення показника $\Sigma \text{НаклОтр}$. Для більш детального контролю за показником $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ та $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ варто ввести Додаток 8 «Відомості про попередньо нараховані суми зобов'язань з податку на додану вартість і їх коригування та попередньо отриманий податковий кредит з урахуванням його коригування (Д8)» (далі — Додаток 8) до податкової декларації з ПДВ (далі — Декларація).

Відповідно до запропонованих змін, при переважанні оплат над постачаннями товарів, існує ймовірність виникнення ситуації, за якої коштів на рахунку у Казначействі буде більше, ніж зобов'язань до сплати, що згідно поточного законодавства [12, п.21, а.4] спричинить виведення коштів на поточний рахунок платника податку відкритий у Казначействі. Тому в Декларації потрібно до Розділу III «РОЗРАХУНКИ ЗА ЗВІТНИЙ ПЕРІОД» додати нові рядки. Рядок «Розрахунки з попередньо сплачених податкових зобов'язань» міститиме два підпункти:

- «Попередньо враховані у звітному періоді зобов'язання з ПДВ»;
- «Коригування попередньо врахованих зобов'язань з ПДВ за фактом реєстрації податкових документів»;

Новий рядок «Розрахунки з попередньо отриманого кредиту з ПДВ» деталізуватиметься у двох підпунктах:

- «Попередньо отриманий у звітному періоді з кредит з ПДВ»;
- «Коригування попередньо отриманого кредиту з ПДВ за фактом включення до Декларації вхідних податкових документів».

Нові рядки деталізуватимуться у Додатку 8 та не відображатимуть базу оподаткування операцій, що оподатковуються за нульовою ставкою ПДВ. Для таких операцій достатньо реєструвати податкові документи за фактом постачання товару та послуг, що не вплине на розрахунки із бюджетом.

Окремим аргументом введення Додатку 8 при новій системі адміністрування ПДВ може бути удосконалення процесу бюджетного відшкодування.

Органи державної податкової служби час від часу надають рекомендації щодо процедури бюджетного відшкодування [13] та вимагають підтверджуючі документи щодо виконання ст.200.4 пп. б) ПКУ. Вважаємо, що інформація з Додатку 8 оптимізує процес бюджетного відшкодування та скоротить час на перевірку платника податку, що згідно пп.14.1.18 ПКУ є наслідком надання платником податку заяви про повернення суми бюджетного відшкодування.

Промодельюємо ситуацію формування Декларації з урахуванням вище описаних змін (табл. 1).

Нехай у січні 2024 року підприємство включило до Декларації вхідні податкові документи до кредиту на загальну суму ПДВ в розмірі 2000.00 грн. Всі вхідні податкові документи, включені до Декларації за звітний місяць не стосуються попередніх оплат. Також у січні 2024 року підприємство здійснило авансовий платіж в розмірі 1500.00 грн, завдяки чому показник Накл згідно формули (1) збільшився на 250.00 грн. У звітному місяці підприємство отримувало лише авансові платежі від покупців, з яких розрахована сума ПДВ становить 10000.00 грн. Згідно чинного законодавства, це значення вплине на рядок 9 Розділу I «Податкові зобов'язання» Декларації, тоді як згідно запропонованих змін, рядок 9 буде порожнім, а новий рядок «Розрахунки з попередньо сплачених податкових зобов'язань» матиме значення 10000.00 грн. При поточному та новому підходах щодо нарахування суми ПДВ до сплати чи відшкодуванні результат є незмінним.

У лютому 2024 підприємство відвантажило продукцію з нарахованим ПДВ в сумі 2000 грн. Відповідна дебіторська заборгованість закривається авансами за січень 2024 року. В такому випадку, згідно нововведень, буде сформовано ПН на суму ПДВ у розмірі 2000.00 грн (Рядок 9 Декларації), а рядок «Коригування попередньо врахованих зобов'язань з ПДВ за фактом реєстрації податкових документів» отримає значення 2000 грн (табл. 1).

Також до Декларації було включено вхідну ПН за фактом постачання послуг, що були попередньо оплачені. Сума ПДВ у включеній вхідній ПН становить 500.00 грн. Згідно Декларації за березень 2024 року, підприємство має сплатити 3000.00 грн до державного бюджету (табл.1).

Нехай в березні 2024 року підприємство відвантажило продукцію, за яку не отримувало попередніх оплат та зареєструвало ПН на суму ПДВ у 3000 грн. Також у цьому місяці до Декларації було включено вхідні податкові документи, що не стосуються попередніх платежів. Як бачимо із таблиці 1, загальна сума ПДВ до сплати не відрізнятиметься від результату розрахунків згідно поточного законодавства.

Для реалізації запропонованих змін в частині адміністрування ПДВ, необхідно до ПН додати Розділ В, що міститиме інформацію про попередні оплати до такої ПН (табл. 2), зокрема суму попередньо врахованого ПДВ, що при факті реєстрації ПН потрапить до рядка «Коригування попередньо врахованих зобов'язань з ПДВ за фактом реєстрації податкових документів» Декларації у продавця і до рядка «Коригування попередньо отриманого кредиту з ПДВ за фактом включення до Декларації вхідних податкових документів» Декларації у покупця (у випадку включення такої ПН у звітному періоді). Номером платіжного доручення (графа 3 табл. 2) в такому випадку

виступає номер платіжного доручення (далі – ПД) покупця, що в рамках його ІПН (також вказаний у податковому документі) не перетинається із іншими платіжними документами за вказану дату.

Таблиця 1. Приклад формування показників Декларації з ПДВ при введенні нових рядків для відображення розрахунків за попередньо врахованими зобов'язаннями та кредиту з ПДВ, складено автором

Рядок Декларації з ПДВ	Розрахована сума ПДВ, грн		
	Січ.24	Лют.24	Бер.24
Усього податкових зобов'язань згідно рядку 9 Розділу I "Податкові зобов'язання" Декларації з ПДВ	0.00	2000.00	3000.00
Усього податкового кредиту згідно рядку 17 Розділу II "Податковий кредит" Декларації з ПДВ	2000.00	0.00	1000.00
Попередньо враховані у звітному періоді зобов'язання з ПДВ	10000.00	0.00	0.00
Коригування попередньо врахованих зобов'язань з ПДВ за фактом реєстрації податкових документів	0.00	-2000.00	0.00
Попередньо отриманий у звітному періоді з кредит з ПДВ	250.00	0.00	0.00
Коригування попередньо отриманого кредиту з ПДВ за фактом включення до Декларації вхідних податкових документів	0.00	-500.00	0.00
Всього до сплати (відшкодування)	7750.00	-500.00	1500.00

Таблиця 2. Розділ В Податкової накладної (приклад), складено автором

Розділ В						
№ з/п	Дата надходження попередньої оплати від отримувача (покупця)	Номер платіжного доручення	Міжнародний номер банківського рахунку IBAN з якого отримано кошти	Код ставки	Обсяги постачання (база оподаткування) з урахування податку на додану вартість, грн	Сума попередньо врахованого податку на додану вартість, грн
1	2	3	4	5	6	7
1	01.02.2024	7	UA943204780000026004924932735	20	1200	200

Розділ А податкової накладної також зазнає змін та доповниться новими рядками (табл. 3), що відображатимуть суми попередньо врахованого ПДВ. З урахуванням Розділу В, рядок I Розділу А дійсно міститиме інформацію про загальну суму коштів, що підлягають сплаті з урахуванням податку на додану вартість за операцією відвантаження чи постачання послуг.

Таблиця 3. Зміни в Розділі А податкової накладної, складено автором

Номер рядка	Назва рядка
XIII	Загальна сума попередньо врахованого податку на додану вартість, у тому числі:
XIV	загальна сума попередньо врахованого податку на додану вартість за основною ставкою
XV	загальна сума попередньо врахованого податку на додану вартість за ставкою 7%
XVI	загальна сума попередньо врахованого податку на додану вартість за ставкою 14%

Іншими змінами для забезпечення функціонування нової системи адміністрування ПДВ є зміни пов'язані із форматом вихідних платежів, до яких необхідно додати поля:

- ІПН отримувача платежу (якщо досі його немає у форматі платежу банку);

- код ставка ПДВ (7, 14, 20);
- номер ПН, яка оплачується;
- дата ПН, яка оплачується;
- номер ПД у випадку повернення помилково перерахованих коштів;
- дата ПД у випадку повернення помилково перерахованих коштів;
- номери та дати РК, що оплачуються (у випадку перерахування продавцем коштів до покупця, якому було надано знижки, або яким було повернуто товар), або на суму яких зменшено кредиторську заборгованість, яка оплачується покупцем.

Відповідно до цих змін у форматі ПН та форматі ПД розуміємо, що:

- платіж може відповідати лише одній ПН, що уже була зареєстрована, але при цьому одна ПН може оплачуватись декілька разів;

- у випадку авансового платежу номер та дата ПН, яка оплачується, не вказуються. Таким чином для банку це буде додатковою (але не основною) ознакою, що даний платіж є попередньою оплатою, частину суми якої при виконанні нерівності (2) необхідно перерахувати (відповідно до ставки ПДВ) на рахунок у системі електронного адміністрування ПДВ;

- помилково перераховані кошти (або надміру перераховані кошти), ідентифікуються як авансовий платіж, для повернення якого потрібно буде вказати номер та дату ПД згідно якого було отримано кошти;

- кожен платіж може відповідати лише одній ставці ПДВ;

- платіж може відповідати декільком ПН, що будуть виписані пізніше. В такому випадку у Розділі В буде вказана вся необхідна інформація про попередні оплати, що передували відвантаженню товару або наданню послуг, за фактом яких реєструється податковий документ.

Розглянемо детальніше особливості функціонування моделі взаємодії платників ПДВ, органів ДПС та банків.

Відкриваючи новий розрахунковий рахунок у банку, контрагент (продавець) вказує тип рахунку по відношенню до системи електронного адміністрування ПДВ:

- без відношення до розрахунків за ПДВ;

- рахунок у банківського податкового агента з ПДВ, з якого Казначейство може отримувати платежі у випадку виконання нерівності (2).

Банк протягом одного робочого дня відправляє заяву щодо реєстрації нового рахунку у банківського податкового агента з ПДВ до ДПС.

Отримавши дані від банку, ДПС автоматично реєструє відповідний банк «банківським податковим агентом з ПДВ» продавця (якщо заява щодо реєстрації нового рахунку у банківського податкового агента з ПДВ продавця подана банком вперше). Така реєстрація зобов'язує ДПС до настання нового операційного дня надавати банківському податковому агенту звіт «Про непокриті платежами суми податкових документів», що у заголовній частині містить інформацію про продавця. Позиції звіту містять інформацію про податкові документи та їх непокриті (платежами) суми в розрізі ставок ПДВ.

Продавець та Банк отримують сповіщення від органів ДПС про успішну реєстрацію нового розрахункового рахунку у базі даних ДПС.

Органи ДПС зобов'язані перед початком нового операційного дня оновлювати Звіт «Про непокриті суми податкових документів» та відображати його у кабінеті платника податку, що дозволить останньому отримувати впевненість про коректність взаємодії органів ДПС із банківським податковим агентом.

Банківський податковий агент зобов'язаний щодня перед початком операційного дня забирати дані про Звіт. Між базами даних ДПС та банку можливий обмін повідомленнями протягом робочого дня щодо платежів, у яких вказано номер та дата податкових документів, що не вказані у останньому актуальному звіті «Про непокриті суми податкових документів». У разі, якщо в ПД вказано номер та дату ПН або РК, що не міститься в останньому актуальному Звіті, наданому органами ДПС, банк відправляє запит щодо наявності зареєстрованого податкового документу із вказаними номером та датою. У разі отримання повідомлення відсутність зареєстрованого податкового документу, банк відхиляє платіж.

Такі правила на перший погляд викликають побоювання щодо наступної ситуації. Товар було відвантажено покупцю 01.04.2023, покупець планує здійснити оплату 05.04.2023, але на той момент ПН ще не зареєстрована продавцем. Не знаючи номер ПН, Покупець може здійснити лише таку оплату, що для банківського податкового агента виглядатиме як попередня оплата, а отже частина суми платежу (відповідно до ставки ПДВ) може бути перерахована на рахунок Казначейства відкритий продавцем.

Вважаємо, що необхідна ПН може бути заздалегідь створена, адже контрагенти керуються умовами платежу при здійсненні оплати, тому її дата відома обом бізнес партнерам. Варто також додати, що при створенні ПН лише за фактом постачання товарів та послуг, зникає необхідність:

- створювати декілька ПН у випадку часткових авансів;
- створювати різноманітні РК у випадку, якщо ціна, кількість чи номенклатура за фактом відвантаження продукції відрізняється від таких у ПН, складених за фактом попередньої оплати до цього відвантаження.

Запропоновані зміни значно економлять час роботи бухгалтера та дозволяють автоматизувати створення ПН (на разі, на більшості

підприємствах, визначення першої події та часто створення «номенклатурної бази» для ПН на аванс відбувається вручну), а також уникати додаткових штрафних санкцій у випадку невчасної реєстрації чи допущенні помилок у розрахунках за ПДВ. За таких умов, ПН можна з легкістю реєструвати день у день.

Якщо з якихось причин контрагент не може вчасно сформувати ПН, покупець може здійснити платіж без вказування номеру та дати ПН. Такий платіж буде розпізнано банком як попередня оплата, тому відповідна сума коштів може бути автоматично зарахована на рахунок ПДВ, що за формулою (1) збільшить ліміт реєстрації на суму майбутньої податкової. З метою легкого клірингу, така податкова має бути створена із заповненням Розділом В формату ПН.

Варто зазначити, що такий механізм також уберегає платників податку від можливої ситуації, коли органами ДПС не надаватиметься відповідь банківському податковому агенту щодо наявності ПН з метою поповнення рахунку в системі електронного адміністрування ПДВ. Ситуація, коли реквізити платежу «Номер податкової накладної, яка оплачується» та «Дата податкової накладної, яка оплачується» заповнені коректно, але платіж відхилено у зв'язку із неотриманням банківським податковим агентом відповіді від бази даних ДПС, є очевидною, а у разі систематичного повторення, — на органи ДПС чинитиметься суспільний тиск.

При здійсненні платіжної операції, банк відправляє до бази податкових органів «Повідомлення про статус платежу по відношенню до розрахунків з ПДВ». У таблиці 5 перелічено перелік необхідних полів такого Повідомлення та надано приклад його заповнення у деяких випадках.

Розглянемо функціонування нової моделі адміністрування ПДВ на прикладі непересічної ситуації.

Нехай в покупець здійснив часткову попередню оплату в сумі 1200,00 грн. При отриманні ПД від покупця, банк відправляє до бази ДПС повідомлення про здійснений платіж (табл. 4), що збільшує показник $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ у продавця та $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ у покупця.

При внесенні до обліку даних банківської виписки, у продавця та покупця операція в сумі 1200,00 грн відобразиться як аванс без додаткового проведення по субрахунках 643 «Податкові зобов'язання» та 644 «Податковий кредит». У продавця також можливе відображення операції автоматичного перерахування коштів на рахунок Казначейства згідно нерівності (2).

Пізніше здійснюється постачання покупцю товарів на суму 1500.00 грн, що перевищує попередню оплату. Продавець формує ПН на суму 1500.00 грн (із них 250.00 грн — ПДВ) із заповненням розділом В, у якому вказується сума, номер та дата ПД (табл. 2). Після її реєстрації у базі даних ДПС, змінюються показники формули (1) у продавця: $\Sigma \text{ЗаплНаклВид}$ зменшується на суму рядка 13 Розділу А ПН (табл. 3), що згідно описуваного прикладу становить 200.00 грн, а показник $\Sigma \text{НаклВид}$ збільшується на суму 250.00 грн.

У разі прийняття покупцем до кредиту з ПДВ зареєстровану вхідну ПН, його реєстраційний ліміт згідно формули (1) збільшується на 50.00 грн за рахунок збільшення показника $\Sigma \text{НаклОтр}$ на суму 250.00 грн та зменшення показника $\Sigma \text{ЗаплНаклОтр}$ на суму 200.00 грн.

Згідно описаного вище прикладу, сума авансу становила 1200.00 грн, а сума заборгованості за поставлений товар — 1500.00 грн. Отже, покупець повинен додатково погасити 300.00 грн кредиторської заборгованості, зазначивши номер та дату ПН при формуванні відповідного ПД. На рис. 1 описаний приклад, коли покупець помилково перераховує більшу суму, аніж необхідно для погашення кредиторської заборгованості.

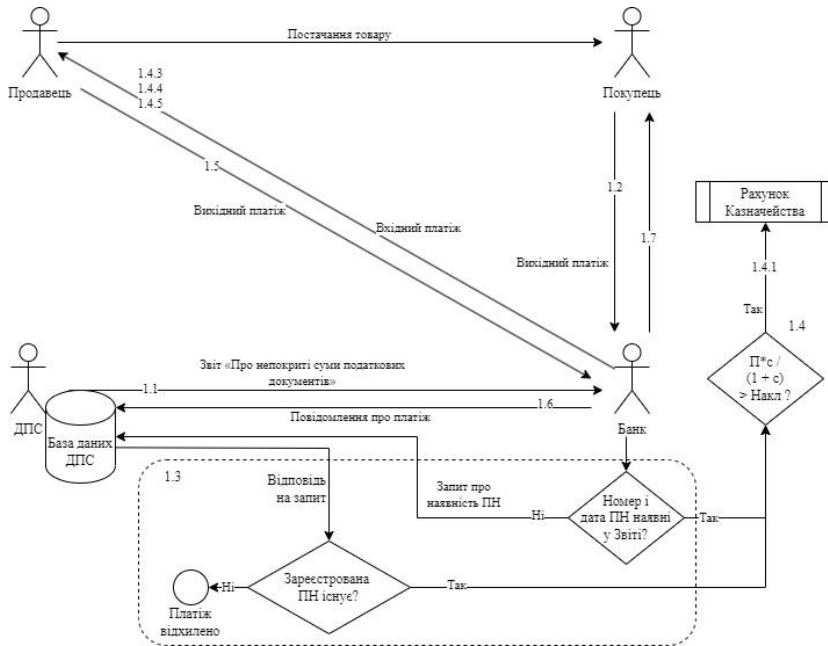

Рис. 1. Перерахування Продавцю надміру сплачених коштів за товар від Покупця (Деталізація операцій у таблиці 5), розроблено автором

При отриманні ПД, банк перевіряє наявність вказаних номерів та дат податкових документів у звіті «Про непокриті платежами суми податкових документів» (1.3, табл. 5). Якщо вказаного у ПД податкового документу немає, банк відправляє запит про його наявність до бази даних ДПС, адже відповідний податковий документ міг бути зареєстрований після отримання банком останнього актуального звіту «Про непокриті платежами суми податкових документів». Якщо від бази даних ДПС приходить відповідь про відсутність вказаного у ПД податкового документу, платіж відхиляється банком. У разі, якщо всі вказані у ПД податкові документи є зареєстрованими (існують), банк здійснює перевірку нерівності (2) щодо суми, що перевищує суму, необхідну для сплати вказаних податкових документів та відправляє до бази даних ДПС повідомлення про платіж (приклад 1, табл. 4). У прикладі, що розглядається, такою сумою є 60.00 грн, тоді як решта 300.00 грн — це погашення заборгованості (1.4.3, табл. 5). Помилково перераховані кошти відображаються в обліку як авансовий платіж (1.4.4, табл. 5).

Таблиця 4. Приклади повідомлення «Про статус платежу по відношенню до розрахунків з ПДВ», складено автором

Поле Повідомлення	Приклад	
	1	2
	При надходженні коштів (постоплата, що перевищує залишок заборгованості)	При поверненні помилково перерахованих коштів
ЄДРПОУ отримувача коштів	32226328	23298345
ЄДРПОУ відправника коштів	23298345	32226328
IBAN Отримувача коштів		
IBAN Відправника коштів		
Номер платіжного доручення	123	536
Дата платіжного доручення	06.02.2024	07.02.2024
Номер платіжного доручення, що коригується		123
Дата платіжного доручення, що коригується		06.02.2024
Код ставки	20	20
Податкова накладна, що оплачується	12	
Дата податкової накладної, що оплачується	05.02.2024	
Сума покриття податкової накладної, грн	300.00	
Сума авансового платежу, грн	60.00	-60.00
Сума, перерахована на рахунок Казначейства	5.00	
Додаток 2 до ПН, що оплачується		
Дата Додатку 2 до ПН, що оплачується		
Сума покриття Додатку 2 до ПН		

У разі потреби, продавець повертає помилково перераховані кошти, формуючи ПД, у якому вказує номер та дату ПД, згідно якого надійшли такі кошти (1.5, табл. 5). Банк відправляє до бази даних ДПС повідомлення, у якому вказується сума (повернення) зі знаком «мінус», номер та дата поточного ПД, та номер і дата ПД, згідно з яким було отримано кошти (приклад 2, табл. 4). Це повідомлення обумовлює зменшення показника *ЗаплНаклВид* формули (1) у продавця, та показника *ЗаплНаклОтр* у покупця. При проведенні в обліку, операція відображається як повернення авансу покупцю (1.7, табл. 5).

У наступних наших працях також буде описано механізм функціонування нової моделі адміністрування ПДВ у випадку повернення товару або надання знижки за раніше поставлений товар, а також приклад заповнення Декларації разом з новим Додатком 8.

Висновки. У статті описується модель взаємодії платників податку, банківських установ та органів ДПС в рамках нової системи адміністрування ПДВ, що дозволяє зекономити час на складання ПН та РК для платників ПДВ у зв'язку із відсутністю потреби реєструвати податкові документи за фактом

Таблиця 5. Приклад розрахунків між продавцем та покупцем при новій моделі адміністрування ПДВ: Перерахування Продавцю надміру сплачених коштів за товар від Покупця, складено автором

№	Дата операції	Зміст операції	Продавець				Покупець			
			Дт	Кт	Сума, грн	Зміна у формулi (1)	Дт	Кт	Сума, грн	Зміна у формулi (1)
1.1	06.02.2024	ДПС відправляє до банку «Про непокриті платежами суми податкових документів»								
1.2	06.02.2024	Формування покупцем ПД із зазначенням номеру та дати ПН, що оплачується							360,00	
1.3	06.02.2024	Перевірка банком наявності ПН та суми, яка покриває дану ПН								
1.4	06.02.2024	Перевірка банком нерівності 3.4, у випадку, якщо сума платежу більша за непокриту суму ПН, вказану у ПД								
1.4.1	06.02.2024	Перерахування частини коштів на рахунок Казначейства (відповідно до ставки ПДВ, зазначеної у ПД)				ΣПопРак↑				
1.4.2	06.02.2024	Відправлення банком Повідомлення до ДПС про операцію платежу (Приклад №1, табл. 5)				ΣЗаплНаклВид↑				ΣЗаплНаклОтр↑
1.4.3	06.02.2024	Відображено вхідний платіж, що покриває ПН, вказану у ПД	311	361	300,00		631	311	300,00	
1.4.4	06.02.2024	Відображено частину платежу, що є авансовим	311	681	60,00		371	311	60,00	
1.4.5	06.02.2024	Перерахування частини коштів на рахунок Казначейства (відповідно до ставки ПДВ, зазначеної у ПД)	315	311	5,00					
1.5	07.02.2024	Формування продавцем ПД з метою повернення зайво перерахованих коштів покупцю			60,00					
1.6	07.02.2024	Відправлення банком Повідомлення до ДПС про операцію платежу (Приклад №2, табл. 5)				ΣЗаплНаклВид↓				ΣЗаплНаклОтр↓
1.7	07.02.2024	Відображено повернення авансу Покупцю	681	311	60,00		311	371	60,00	

попередньої оплати. Таке спрощення також дозволяє зменшити ризики виникнення помилок при веденні обліку пов'язаних із ПДВ операцій, а також при складанні податкових документів.

Для реалізації запропонованих змін, формула реєстраційного ліміту ПДВ має бути доповнена показниками ЗаплНаклВид та ЗаплНаклОтр, сума яких відображатиметься у нових рядках Декларації з ПДВ: «Розрахунки з попередньо врахованих податкових зобов'язань» та «Розрахунки з попередньо отриманого кредиту з ПДВ» відповідно.

Формат ПН доповниться розділом В, у якому міститиметься інформація про суму авансів, що покривають заборгованість за відповідним постачанням товарів та послуг. Розділ А формату ПН доповниться інформацією про суму попередньо врахованого ПДВ.

При обробці ПД, банк аналізуватиме звіт «Про непокриті платежами суми податкових документів» та відправляти до бази даних ДПС повідомлення «Про статус платежу по відношенню до розрахунків з ПДВ». Така взаємодія не лише дозволить точно визначити авансові платежі, але й надасть більшої прозорості процесу обліку пов'язаних із ПДВ операцій та пришвидшить формування податкової звітності.

Запропонований Додаток 8 деталізує попередньо враховані зобов'язання та кредит з ПДВ та спрощує процес бюджетного відшкодування.

1. Лагодієнко Н.В., Скляр Л.Б., Степаненко С.В. Електронне адміністрування податків як засіб підвищення ефективності їх сплати. Економічний простір. 2022. № 178. С. 78-82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/178-13>

2. Про запобігання та протидію легалізації (відмиванню) доходів, одержаних злочинним шляхом, фінансуванню тероризму та фінансуванню розповсюдження зброї масового знищення: Закон України від 06.12.2019 № 361-IX. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2020, № 25, С.171.

3. Дугар Т.Є. Проблема адміністрування податку на додану вартість на сучасному етапі. Економіка та суспільство. 2016. №2. С. 689-693.

4. Про внесення змін до Податкового кодексу України та деяких законодавчих актів України щодо забезпечення збалансованості бюджетних надходжень у 2017 році: Закон України від 20.12.2016 № 1791-VIII. Відомості Верховної Ради України (ВВР), 2017, № 4, С.42.

5. Податковий кодекс України: Закон від 02.12.2010 р. № 2755-VI. // База даних «Законодавство України» / ВР України. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (дата звернення: 11.03.2024)

6. Петрова Л.С., Андреев П.С. Облік податку на додану вартість в системі електронного адміністрування ПДВ. Обліково-аналітичне забезпечення інноваційної трансформації економіки України: матеріали Х Всеукраїнської науково-практичної конференції, м. Одеса, 16-20 травня 2016. / ОНПУ, 2016. С. 75-77.

7. Буркова Л.А., Коваленко І.В. Переваги та недоліки запровадження електронного обліку та адміністрування ПДВ. Фінансовий простір. 2017. № 1(25). С. 20-24.

8. Шендригоренко М.Т. і Панасенко А.О. Система електронного адміністрування ПДВ та призначення ПДВ-рахунків в Україні. Бухгалтерський облік, аналіз та аудит. 2019. №5(16). С. 374-377.

9. Колісник А.С. Дискусійні аспекти адміністрування податків, зборів, платежів в умовах цифровізації економіки. Право та інноваційне суспільство. 2021. № 2 (17). С. 232-239.

10. Шигун М., Журавель А. (2023). Нова модель адміністрування податку на додану вартість. Перспективи розвитку обліку, аналізу та аудиту в контексті євроінтеграції: Матеріали XI Міжнародної науково-практичної конференції. Одеса.: ОНЕУ, 2023. — 305 с. — С. 153-156

11. Оніщенко Г.В. Адміністрування податку на додану вартість в Україні: проблеми та перспективи розвитку. Фінансовий простір. 2020. №3 (39). С.195-204. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215216](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215216)

12. Деякі питання електронного адміністрування податку на додану вартість: Постанова КМУ від 16.10.2014 №569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF#Text>

13. Яку суму від'ємного значення ПДВ повернуть платнику податків? Державна податкова служба України: офіційний портал. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-483838.html>

1. Lahodiienko N.V., Skliar L.B., Stepanenko S.V. Elektronne administruvannia podatkov yak zasib pidvyshchennia efektyvnosti yikh splaty. *Ekonomichnyi prostir*. 2022. № 178. S. 78-82. DOI: <https://doi.org/10.32782/2224-6282/178-13>

2. Pro zapobihannia ta protydiu lehalizatsii (vidmyvanniu) dokhodiv, oderzhanykh zlochynnym shliakhom, finansuvanniu teroryzmu ta finansuvanniu rozpovsiudzhennia zbroi masovoho znyschennia: Zakon Ukrainy vid 06.12.2019 № 361-IX. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2020, № 25, S.171.

3. Duhar T.Ie. Problema administruvannia podatku na dodanu vartist na suchasnomu etapi. *Ekonomika ta suspilstvo*. 2016. №2. S. 689-693.

4. Pro vnesennia zmin do Podatkovoho kodeksu Ukrainy ta deiakykh zakonodavchykh aktiv Ukrainy shchodo zabezpechennia zbalansovanosti biudzhetsykh nadkhodzen u 2017 rotsi: Zakon Ukrainy vid 20.12.2016 № 1791-VIII. Vidomosti Verkhovnoi Rady Ukrainy (VVR), 2017, № 4, S.42.

5. Podatkovy kodeks Ukrainy: Zakon vid 02.12.2010 r. № 2755-VI. // Baza danykh «Zakonodavstvo Ukrainy» / VR Ukrainy. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2755-17> (data zvernennia: 11.03.2024)

6. Petrova L.S., Andreiev P.S. Oblik podatku na dodanu vartist v systemi elektronnoho administruvannia PDV. Oblikovo-analitychne zabezpechennia innovatsiinoi transformatsii ekonomiky Ukrainy: materialy Kh Vseukrainskoi naukovopraktychnoi konferentsii, m. Odesa, 16-20 travnia 2016. / ONPU, 2016. S. 75-77.

7. Burkova L.A., Kovalenko I.V. Perevahy ta nedoliky zaprovadzhennia elektronnoho obliku ta administruvannia PDV. *Finansovy prostir*. 2017. № 1(25). S. 20-24.

8. Shendryhorenko M.T. i Panasenko A.O. Systema elektronnoho administruvannia PDV ta pryznachennia PDV-rakhunkiv v Ukraini. *Bukhhalterskyi oblik, analiz ta audyt*. 2019. №5(16). S. 374-377.

9. Kolisnyk A.S. Dyskusiini aspekty administruvannia podatkov, zboriv, platezhiv v umovakh tsyfrovizatsii ekonomiky. *Pravo ta innovatsiine suspilstvo*. 2021. № 2 (17). S. 232-239.

10. Shyhun M., Zhuravel A. (2023). Nova model administruvannia podatku na dodanu vartist. *Perspektyvy rozvytku obliku, analizu ta audytu v konteksti yevrointehratsii: Materialy XI Mizhnarodnoi naukovopraktychnoi konferentsii*. Odesa.: ONEU, 2023. — 305 s. — S. 153-156

11. Onishchenko H.V. Administruvannia podatku na dodanu vartist v ukraini: problemy ta perspektyvy rozvytku. *Finansovy prostir*. 2020. №3 (39). S.195-204. DOI: [https://doi.org/10.18371/fp.3\(39\).2020.215216](https://doi.org/10.18371/fp.3(39).2020.215216)

12. Deiaki pytannia elektronnoho administruvannia podatku na dodanu vartist: Postanova KМУ vid 16.10.2014 №569. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/569-2014-%D0%BF#Text>

13. Iaku sumu vidiemnoho znachennia PDV povernut platnyku podatkov? Derzhavna podatkova sluzhba Ukrainy: ofitsiinyi portal. URL: <https://evp.tax.gov.ua/media-ark/news-ark/print-483838.html>